

Italská opera 19. století v českých zemích

Obsah

Úvod.....	1
Opera.....	1
Italští operní skladatelé 19. století.....	2
Díla uváděná na českých operních scénách.....	2

Úvod

V dnešní době plné hromadných sdělovacích prostředků, internetu, chytrých mobilů a špičkových komunikačních technologií si málokdo z nás dovede představit život o pár století dříve. Dobu, v níž se informace a události šířily prostřednictvím řečníků a kazatelů, vypravěčů a pouličních umělců. Lidé se nejvíce potkávali v kostelech, na trzích, na slavnostech, ale i při společné práci za dlouhých zimních večerů. Scházení se, vyprávění a znalosti, to všechno sehrálo důležitou roli při formování myšlenek a názorů.

A pak tu bylo divadlo. Divadlo se rozvíjelo od pradávných časů a na rozdíl od literatury mělo daleko širší dosah, protože vnímat a chápat myšlenky mohli i ti, kteří neuměli číst. Mocný ohlas divadelních představení zasahoval všechny třídy, jak společenskou, tak i lidovou. Divadlo se stalo hlasatelem názorů a životních principů, dávalo prostor pro šíření myšlenek, zásad a požadavků, to vše navíc zabalené do krásného kouzelného pohádkového obalu.

Opera

Na začátku všeho byl příběh, který vzbudil pozornost. Dlouhý čas se šířil ústně a díky báječným a schopným vypravěčům přežil mnoho generací. S objevem písma vznikla literatura, která jej zachytila na listu papíru, ale písemnosti nebyly určeny všem. Tak i nadále dobří vypravěči předávali příběh ústně, své vyprávění doprovázeli gesty, která ještě více mohla rozvíjet představivost posluchačů. Takto vznikly základy divadelního projevu a z vypravěčů se stávali herci. Postupem času, pro větší a věrnější přiblížení příběhu, se herci začali oblékat do kostýmů, používali masky a vytvořili zvláštní prostor, kde se příběh odehrával – jeviště. Jeviště vyzdobili dekoracemi – kulisami, které pomáhaly divákům prožít příběh v celé své realitě. Pohyby na jevišti byly doplňovány tancem, zpěvem, rytmem a melodiemi, které dovedly umocnit příběh odehrávající se před zraky diváků.

Divadelní provedení příběhu, jehož vyjadřovacími prostředky jsou zpěv a hudební kompozice, je nazýváno operou. Je provázeno hudebním doprovodem, který obstarává orchestr. Orchestr hudebně doprovází nejen umělce na scéně, ale i celý děj příběhu. Proto také opera je dílem hudebního skladatele, který na základě textu, libreta, spojuje příběh s notovým předpisem.

Rodnou zemí opery je Itálie, její kolébkou Florencie. Zpočátku žila pouze ve šlechtickém a patricijském prostředí, ale velmi brzy se rozšířila i do prostředí lidového. Operní žánr a celý jeho vývoj ovlivnila italština, přešel od Florencie, přes Benátky, Řím až po Neapol, kde opera byla doplněna o taneční složky a široce rozvinula zpěvné umění. Italští zpěváci těžili z národního zpěvného nadání a vrozeného uměleckého projevu. Soubory italských zpěváků se presentovaly nejen v italských městech, ale i za hranicemi země. Sebou přinášely také další jedinečný rys italské kultury – staletou tradici italské hry zvané „commedia dell’arte“. Na jejích základech v hudebním prostředí vznikla tolik oblíbená opera-buffa.

Dějištěm prvních operních představení byly šlechtické paláce. S postupem času, jak se opera vyvíjela, přibývalo účinkujících – orchestr, herci, zpěváci, tanečníci. Šlechtické sály nebo i jeviště pod širým nebem se staly malými a nevyhovujícími. Divadlo, na jehož scéně se opera uvádí, musí mít zvláštní akustické dispozice. A tak se od počátku 18. století začínaly stavět divadelní budovy, které disponovaly uzavřeným prostorem, dobře přenášely zvukový projev a také počítaly s velkou návštěvností. První velké operní divadlo bylo zřízeno v Benátkách již v roce 1637. Stavby operních divadel se staly součástí výstavby nejen italských měst, ale též Paříže, Mnichova, Vídně, Drážďan a dalších. V roce 1778 bylo v Miláně vystavěno mohutné operní divadlo La Scala, určené pro 3700 diváků. Další velká divadla byla vystavěna v roce 1825 Velké operní divadlo v Moskvě, roku 1869 Dvorní opera ve Vídni. V první polovině 19. století byla stavba operních stánků stále ještě pod záštitou monarchických panovníků a většina těchto divadel měla titul „dvorní“.

Italští operní skladatelé 19. století

Dramatický průběh 19. století prožívala většina evropských zemí. Pro Apeninský poloostrov to bylo století usilovného boje o sjednocení, o vytvoření samostatného státu, o zrození Itálie. Všechny tyto okolnosti a události se též projeví v operní tvorbě tehdejších italských skladatelů, jako byl Arrigo Boito, Gioacchino Rossini, Vincenzo Bellini, Gaetano Donizetti a především Giuseppe Verdi. Vedle dramatu a komedie byly opery divadelní formou schopnou předkládat moderní témata. Libreto byla velmi často zaměřena na události a příběhy z národní historie. Byla tak schopna vyvolat pocity vlastenectví a podporovat demokratické myšlenky mladé Itálie. Ale především to byla hudba, která příběhům dodávala dojmavou atmosféru a dokázala opeře vtisknout nový, aktuální ráz. Mnohá jejich díla se přenesla i do ostatních národních kultur.

Díla uváděná na českých operních scénách

Italská opera představovala vrchol žebříčku, který reprezentoval všechny umělecké divadelní směry a ve své době byla velmi populární. Díla italských skladatelů tvořila podstatnou část divadelního repertoáru českých divadel. Také italské operní soubory vynikaly svou nadstandartní interpretační úrovní, nicméně, v roce 1807 došlo ve Stavovském divadle v Praze ke zrušení italského pěveckého souboru a dokonce po otevření Národního divadla se působení Italů omezilo pouze na hostování. Opery byly uváděny buď v češtině, nebo němčině.

Rossiniho opery zaujaly první místa v pořadí nejčastěji uváděných autorů na scéně Stavovského divadla v Praze a těšily se velké popularitě. Opera *Tancred* zněla příležitostně i

v italském originále a *Lazebník sevillský* od svého uvedení v roce 1820 prakticky neopustil jeviště Stavovského divadla. Z revolučních myšlenek *Viléma Tella* čerpal i Bedřich Smetana pro své dílo *Braniboři v Čechách*. Belliniho *Norma* byla v roce 1835 uvedena v italském originálu. V roce 1862 se po otevření Prozatímního divadla vytvořila stálá česká profesionální scéna a spolu s původní českou tvorbou Bedřicha Smetany se uváděla i díla Giuseppe Verdiho. Boitovu operu *Mefistofeles* uvedlo Národní divadlo v Praze v roce 1885 a následující rok v srpnu zde bylo uspořádáno zvláštní představení Verdiho opery *Aida*. Při premiéře opery *Otello* v roce 1887 v Miláně udělil Verdi jako jedinému pražskému Národnímu divadlu právo toto dílo uvést v prestižním termínu od světové premiéry. *Otello* byl česky uveden v Národním divadle v Praze 7. ledna 1888.

Také provinční divadelní scéna v Olomouci nabízela divákům velmi zdařilé provedení italských oper. Donizzettiho *Belisar*, *Lucrezia Borgia* a *Marie, dcera pluku*, Belliniho *Norma*, *Montekové a Kapuleti*, Verdiho *Rigoletto*, *Trubadúr* a *Nabucco* byly stále zařazovány do operního repertoáru. Jejich melodie ovládly vkus měšťanských vrstev a podmanily si široké obecnostvo.

Zdroje:

HOSTOMSKÁ, Anna. *Opera*. Praha 1959

HOJDA Zdeněk, OTTLOVÁ Marta, PRAHL Roman (usp.) *Naše Itálie. Stará i mladá Itálie v české kultuře 19. Století. Sborník příspěvků z 31. Ročníku symposia k problematice 19. století Plzeň 24. - 26. února 2011*, Praha, 2012 ISBN 978-80-200-2032-1

BELLINI. G., BERNINI.E., MAZZONI.G. *I percorsi della storia dall'antichità a oggi*. Roma, 1997 ISBN 88-421-0412-4